

יהושע שקדי

מדען ראשי, רשות הטבע והגנים

מאמר זה עבר שיפוט עמיתים

אביב בחבל עדולם | צילום: רבקה פוקס

[תוכן זה הוא חלק מרשימת. לחצו כאן לדיון המלא](#)

פצלי שמן וחבל עדולם – רב הנסתר על הידוע

גיליון קיץ 2010 / כרך 1 (2) 2 במאי, 2010

היוזמה להפקת אנרגיה מפצלי שמן בחבל עדולם היא מרתקת. על-פי היזמים, לישראל יש הזדמנות לעצמאות בתחום האנרגיה. כל בר-דעת יאמץ אפשרות כזו אל חיקו, לטובת עוצמתה הכלכלית של המדינה.

חבל עדולם הוא אחד המרתקים והשמורים במדינת ישראל, וחשיבותו לשמירת הטבע גדולה ביותר: זהו אזור מעבר בין החבל הים תיכוני למדברי, ומצויים בו מינים רבים, חלקם הגדול בקצה גבול תפוצתם. למשל, בתצפית מגבעת גד דרומה, אפשר לראות את עצי האלון המצוי הדרומיים ביותר בעולם; מרבדי הכלניות הפרוסים ממערות חזן ועד להב מושכים אליהם אלפי מבקרים כל חורף; השטחים הפתוחים הנרחבים מאפשרים את קיומן של אוכלוסיות גדולות של צמחים ובעלי חיים.

אזור זה עשיר גם באתרים ארכיאולוגיים וחשיבותו לשימור המורשת אינה נופלת מחשיבותו לשמירת הטבע. האתר המפורסם בתחומו הוא בית גוברין, וגם הדו-קרב המפורסם ביותר בתנ"ך, ואולי בכל ההיסטוריה האנושית, בין דוד לגוליית, נערך בעמק האלה. יש בשטח עדויות לקיומן של אוכלוסיות אנושיות משגשגות במהלך אלפי השנים האחרונות, שבתקופות שבהן המצב הביטחוני היה רעוע בנו מערכות מסתור רבות וייחודיות, והעתיקו חלק ניכר ממרקם החיים אל מתחת לפני הקרקע.

מדינת ישראל ביקשה מאונסק"ו להכיר באזור כולו, על ערכי הטבע והמורשת שבו, כאתר מורשת עולמי בשם "ארץ המערות והמסתור".

לפיכך, צריך לכמת את המחיר הסביבתי של הפקת נפט מאזור זה ולבחון אם המחיר אינו גבוה מכדי שנוכל לקבל אותו. מהי המשמעות הסביבתית של הפקת נפט בקנה מידה גדול באזור זה? רב הנסתר על הידוע, ואיננו יכולים להסתפק בקריאות

ההרגעה המגיעות מצד היזמים. כמות השאלות העולות מפרויקט זה היא עצומה וצריך לבחון אותן בזהירות רבה:

שאלות בתחום הפגיעה בשטח

1. איך ייראה אתר קידוח פעיל?
2. כמה מ"ר יכסה כל אתר כזה? באיזו צפיפות ימוקמו הקידוחים? מה השטח הכולל שהקידוחים יתבצעו בו?
3. האם אפשר להצמיד את הקידוחים למתקנים קיימים?
4. ונניח שנצליח להצמיד את אתרי הקידוח לכבישים, מהי המשמעות הנופית של כמות עצומה של קידוחים לאורך הכבישים?
5. כמה קווי תשתית עיליים ותחתיים יידרשו?
6. מה מידת הנזק המצטבר בזמן הקידוחים?

שאלות לגבי השינויים מתחת לפני הקרקע:

1. מהי ההשפעה של החימום על תת-הקרקע?
2. מהי ההשפעה של החימום על צמחים (בעיקר דרך מערכות השורשים)?
3. מה קורה לחומר הגלם לאחר שמחממים אותו – האם כיוון התנועה של החומר הנוזלי ידוע מראש?
4. מה תהיה ההשפעה של הקידוח ושל חימום השטח על קידוחים קיימים אחרים, של מים, למשל?

שאלות בתחומים סביבתיים אחרים:

1. היכן יזוקק הנפט?
2. מה תהיה ההשפעה של תהליך ההפקה על זיהום האוויר בחבל עדולם?
3. מה תהיה ההשפעה של תהליך ההפקה על זיהום האוויר באזורים אחרים בישראל?
4. כמה שאריות מזהמות יישארו בתהליך, ולאן הן יפונו?
5. מה תהיה ההשפעה של הפרויקט על התחבורה בחבל עדולם (וההשפעות הנוספות המצטרפות לכך)?
6. מה תהיה ההשפעה של הפרויקט על איכות החיים של תושבי האזור?

שאלות ניהוליות:

1. אם הפרויקט ייכשל – מי יבטיח את החזרת המצב לקדמותו?
2. מה ידוע על הצלחה של מיזמים כאלה במקומות אחרים בעולם, ומה אפשר ללמוד מכך?

איני מבקש לשכנע את הקורא שהפקת נפט מפצלי שמן היא חיובית או שלילית. אני מבקש לשכנע את הקורא שכאזרחים במדינה מתקדמת, וכאזרחים לשמירת הטבע והסביבה בישראל, אנחנו חייבים להציב בפני היזמים את כל השאלות הנדרשות, ולדאוג לכך שנקבל תשובות אמינות. לנוכח ערכיותו הרבה של השטח, ועקב חשיבותו הרבה של חבל עדולם לשמירת הטבע והמורשת בישראל, התשובות האלה חייבות להינתן הרבה לפני שנערכות בשטח פעולות מהותיות לקידום הפרויקט.